TAALEXPERTISECENTRUM
ONDERWIJSKANSEN EN VVE

Brochure

Handleiding voor scholen met een VVE-taalgroep en voor taalgroep leerkrachten

Een praktisch hulpmiddel voor het vormgeven aan effectief (taal) onderwijs in een VVE- taalgroep

Versie: juni 2022

Inhoudsopgave

		Blz.
1.	Inleiding	3
2.	VVE - taalgroep: algemene uitgangspunten	4
3.	Criteria voor VVE - taalgroep 3.1 Selectieprocedure	5
4.	Vaardigheden VVE - taalgroepleerkrachten	8
5.	Speerpunt Taalonderwijs VVE - taalgroep 5.1 Mondelinge taal 5.2 Woordenschat 5.3 Beginnende geletterdheid: interactief voorlezen 5.4 Beginnende geletterdheid: fonemisch bewustzijn	11
6.	Speerpunt Ouderbetrokkenheid	16
7.	Meting van de opbrengsten	19
8.	Tijdsindeling VVE - taalgroepleerkrachten	20

Bijlagen:
1. Ouderbrief met vragenlijst
2. Screening/observatielijst leerling

1. Inleiding

Het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid heeft als doel onderwijsachterstanden, waaronder taalachterstanden, van kinderen vroegtijdig te signaleren en te bestrijden zoals bedoeld in artikel 165, 166 en 167 van de Wet op het primair onderwijs (vanaf 2014 Wet op het passend onderwijs). De schoolbesturen en de gemeente Oss hebben besloten om een deel van de OAB middelen in te zetten voor taalgroepen* voor kleuters, om op deze wijze zo vroeg mogelijk aan de slag te gaan met het verminderen van taalachterstanden. Deze brochure is bedoeld als handreiking voor de schoolleiding en VVE-taalgroep leerkrachten om de organisatie en het onderwijs in een VVE-taalgroep op effectieve wijze vorm te kunnen geven. Deze handleiding betreft een groeidocument. Dit betekent concreet dat naar aanleiding van de verschillende netwerkbijeenkomsten van taalgroepleerkrachten, logopedisten en de VVE-coördinator aanvullingen gedaan zullen worden. Dat betreft het toevoegen of verder uitwerken van nieuwe of bestaande onderwerpen, thema's. Uitgangspunt is de genoemde visie op de taalgroep en bijbehorende criteria zoals gehanteerd binnen de gemeente Oss.

Oss, juni 2022

* Vanaf augustus 2016 wordt er in plaats van deeltijdschakelklassen met kleuters gewerkt in (VVE) taalgroepen om taalachterstanden tegen te gaan.

2. Algemene uitgangspunten

2.1 Doelstelling VVE-taalgroep

In het kader van een kansrijke start is de doelstelling van een VVE-taalgroep om leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal een jaar lang intensief taalonderwijs aan te bieden om de taalachterstand in te lopen.
Door extra in te zetten op deze gevoelige leeftijdsfase en ontwikkelingsfase van kinderen voor wat betreft taalverwerving- en verwerking verbetert een succesvolle doorstroom binnen het regulier onderwijs.

2.2. Visie op het aanbod in VVE- taalgroepen gemeente Oss

De VVE-taalgroep is er op gericht om intensief, kwalitatief, preventief en in doorgaande lijn te werken aan een continu taalaanbod gedurende een schooljaar.
Dit aanbod is bedoeld voor kinderen die deel uitmaken van de reguliere kleutergroepen en waarbij sprake is van een taalachterstand.
In de VVE-taalgroep wordt het programma op een talige manier ingevuld. Er wordt met een VVE-methode gewerkt waarbij alles gericht is op het uitbreiden van de woordenschat, het begrijpend luisteren, de beginnende geletterdheid en pre-teaching.
Dit betekent bovendien extra en verlengde instructie aan taalzwakke leerlingen op het terrein van met name mondelinge taalvaardigheid, articulatie, woordenschat, zinsbouw en ervaring op het gebied van ontluikende geletterdheid als wel op het terrein van taalfuncties- en gebruiksdoelen.
De afstemming, transfer naar en overdracht tussen de leerkracht taalgroep en de stamgroep past in de ontwikkeling naar meer handelingsgericht werken en passend onderwijs.

2.3 Criteria voor VVE-taalgroepen en VVE- arrangementen:

Een school ontvangt middelen voor leerlingen in een VVE-taalgroep wanneer de school
- gedurende meerdere jaren achtereenvolgens 15% of meer doelgroepleerlingen heeft
- werkt met een VVE-programma
- VVE-gecertificeerde professionals heeft
- minimaal 6 leerlingen heeft die door logopedische screening beantwoorden aan de opgestelde criteria en/of
- voldoende doelgroepkinderen heeft in het gebouw en waar mogelijk in samenwerking met een school in de directe omgeving/wijk meer kinderen kan laten profiteren van deze voorziening
- voldoende potentieel aan doelgroepleerlingen voor meerdere jaren
- goede uitvoeringsmogelijkheden door de aanwezigheid van een geschikte ruimte/ klaslokaal

In de volgende hoofdstukken wordt nader ingegaan op de uitvoeringsrichtlijnen voor de taalgroep bedoeld als leidraad, zoals:
- de criteria, vaardigheden taalgroepleerkrachten, het taalonderwijs, afstemming tussen taalgroepleerkracht en groepsleerkracht, ouderbetrokkenheid, meting van de opbrengsten, tijdsindeling taalgroepleerkrachten.

3. Criteria voor de taalgroep

1. Als deelnamecriteria aan de VVE - taalgroep kan gesteld worden dat er een instroom is van zowel taalzwakke meertalige als eentalige leerlingen. Dit betekent dat het bij aanvang gaat om die leerlingen die normaliter instromen in het reguliere basisonderwijs en volgens de gegevens van de peuterspeelzaal voldoende leerbaar zijn, of reeds aan het onderwijs in de groepen 1-2 deelnemen en nog onvoldoende taalvaardig zijn.
Bij een taalachterstand bij kleuters denken we aan facetten als:
*passieve en actieve woordenschat
*begrijpend luisteren
*beginnende geletterdheid
Een goede beheersing van deze facetten is een belangrijke voorwaarde om het reguliere onderwijsaanbod te kunnen volgen.

2. De scholen zijn verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van de VVE-taalgroep, waarbij een hoog rendement in effectiviteit en opbrengst wordt nagestreefd. De verwachting is dat de kinderen in het jaar dat zij extra intensieve taalondersteuning ontvangen een inhaalslag maken in hun taalontwikkeling.
Voor elke leerling wordt in de vorm van een VVE-arrangement een budget naar rato ontvangen naar gelang het totaal aan aantal leerlingen.
Advies extra taalondersteuning: minstens 4 x 1 ½ uur per week verdeeld over meerdere dagen. De voorkeur gaat echter uit naar 8 uur per week verdeeld over 4 dagen.
De uitkering van de VVE-arrangementen aan de scholen vindt over twee perioden in een schooljaar plaats (periode aug. t/m dec. en jan. t/m juli).

3. De lessen worden gegeven in een daartoe bestemde en ingerichte ruimte of schoollokaal.

4. De taalgroep betreft een vaste groep vanaf minimaal 6 kinderen (gedurende een heel schooljaar) vanaf de leeftijd 4;5 – 5;5 jaar. Uitgangspunt is dat een kind beschikt over schoolse vaardigheden en daarvoor minimaal een half jaar heeft kunnen “wennen” aan het onderwijs in een kleutergroep en spelenderwijs op een interactieve manier met leerkracht en klasgenootjes ervaringen en taal heeft opgedaan alvorens in een VVE-taalgroep geplaatst te worden. Voor leerlingen met een taalachterstand die niet of nauwelijks in Nederland basisonderwijs hebben gevolgd geldt doorgaans eerst aandacht voor het wenproces en het ervaringen opdoen met schoolse vaardigheden.

5. Tussentijds in-/uitstromen is mogelijk. Indien er gedurende het schooljaar signalen zijn die wijzen op een taalachterstand bijv. door een VVE-indicatie, die later vastgesteld wordt door de jeugdverpleegkundige van het CB of door de logopediste, dan kunnen deze leerlingen alsnog toegevoegd worden aan de VVE-taalgroep. Dit moet dan wel doorgegeven worden aan de VVE-coördinator i.v.m. de VVE-arrangement bekostiging.

5. De kinderen mogen gedurende één schooljaar meedoen in de taalgroep.
(uitzonderingen daar gelaten)

6. VVE-taalscreening wordt uitgevoerd door logopedisten. Voorafgaand aan de start van het

schooljaar vindt in juni de 0-meting plaats. Samen met een oudervragenlijst
en de gegevens vanuit de kinderopvang en school wordt samen met de school bepaald of een leerling in aanmerking komt voor deelname.

7. De kinderen hebben een taalachterstand met mogelijkheid tot groei en waarbij de verwachting is dat zij door de intensieve taalondersteuning een inhaalslag maken in hun taalontwikkeling. Die verwachting is gebaseerd op motivatie, werkhouding en ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling. Het groeiresultaat wordt vastgesteld met behulp van metingen (0-eindmeting, ontwikkeling-volgsysteem). Er is geen sprake van een tot dan toe aangetoonde of vermoede belemmerende (kind)factor of stoornis met als gevolg een sociaal-emotionele en cognitieve achterstand, die om een speciale aanpak vraagt ook na de VVE-taalgroep.

8. De VVE-taalgroepleerkracht heeft aantoonbare scholing (of is bereid deze te volgen) en heeft ervaring in het werken met meertalige kleuters (NT2).

9. Uit onderzoek blijkt het grote belang van ouderbetrokkenheid om de taalkansen van de kinderen en de effectiviteit van het aanbod te vergroten. In dit kader wordt er nauw samengewerkt met ouders. (Zie pag. 17 ouderbetrokkenheid)

10. Voor een goede doorgaande lijn in aanbod en het volgen van de ontwikkeling vindt er gedurende het schooljaar afstemming plaats tussen de VVE-taalgroepleerkracht en de groepsleerkracht(en).
Vooraf ter voorbereiding, tussentijds en achteraf om te evalueren over ervaringen, opbrengsten en bepalen van het doelgericht handelen. Zie hiervoor de reflectievragen en het formatief evalueren in de SLO handreiking “thematiseren met jonge kinderen”(januari 2021).

3.1. Deelnameprocedure:

- In april/mei, voorafgaand aan het schooljaar start de selectie. Dat gaat in overleg met de ouders. Alles verloopt via een protocol. De leerkrachten van groep 1 en 2 geven - in overleg met de IB'ers – het aantal kinderen door, waarvan zij vinden dat de taalvaardigheid, passief en/of actief, achterblijft. Dit kunnen kinderen met een VVE-indicatie zijn of kinderen zonder een indicatie maar waarvan alsnog signalen rondom een stagnerende taalontwikkeling geconstateerd worden. Kleuters moeten minstens zes maanden Nederlandstalig onderwijs hebben gehad. In de praktijk komt het er op neer dat de kinderen tussen de 4 ½ en 5 ½ jaar oud zijn.
- Een logopediste is verantwoordelijk voor de 0-meting onderzoeken, normering en notering van de onderzoeken onder (potentiële) taalgroepkinderen. De screening van de taal-spraakontwikkeling vindt twee maal plaats: voorafgaand aan het VVE-taalgroepjaar en aan het einde van het taalgroepjaar in de periode juni/juli door de VVE-taalgroepleerkrachten.
- De leerkrachten vullen de observatielijst in waarin informatie verschaft wordt over de taalvaardigheid, sociale redzaamheid en beginnende geletterdheid. Zie bijlage 1.
- De ouders vullen een vragenlijst in over de ontwikkeling van hun kind en over de taalomgeving thuis. Zie bijlage 2. Deze lijsten zijn vertaald in 4 talen. Ze dienen als achtergrondinformatie voor ouders die het Nederlands niet goed begrijpen. Het is

de bedoeling dat de Nederlandse versie ingevuld wordt.

- De logopediste heeft selectiecriteria (landelijk) en ervaringskennis waarop zij een advies uitbrengt over deelname aan de VVE-taalgroep. De logopedist bekijkt de passieve woordenschat, het auditief geheugen van woorden en zinnen en beoordeelt de zinsbouw, het zinsbegrip en het taalgebruik aan de hand van opdrachten en spontane spraak. De resultaten daarvan worden genoteerd door de logopedist en in een overzicht weergegeven.
- Aanvullend op de criteria zijn de KIJK! ontwikkelinggegevens. Observaties die vastgesteld zijn met een (erkend) ontwikkelingsvolgsysteem tonen aan dat er sprake is van een taalachterstand.
- De logopediste brengt een advies uit aan de school aan de hand van haar onderzoek en de vragenlijsten. Dit anoniem advies wordt geëvalueerd met de VVE-coördinator.
- Vervolgens bepalen de logopedist en de ib-er en evt. de directeur van de school of deelname aan de VVE-taalgroep wenselijk is (toestemming ouders nodig). Indien er onderbouwde redenen zijn om af te wijken van de criteria zal dit in de verantwoordingsrapportage bestemd voor de VVE-coördinator vermeld worden.
- Indien kinderen moeten worden doorverwezen voor logopedische therapie, wordt tussen de betrokkenen onderling (school en logopediste) afgestemd, wie hierover persoonlijk contact opneemt met de ouders. Dit kan ook gedurende het schooljaar aan de orde zijn.
- Bij het vermoeden van een taalachterstand bij een leerling gedurende het schooljaar kan de school in overleg met de ouders contact opnemen met de JGZ - jeugdverpleegkundige van het consultatiebureau voor een mogelijke VVE-indicatie. Indien na bezoek aan het consultatiebureau blijkt dat het om een VVE- leerling gaat en een indicatie is afgegeven kan de leerling alsnog instromen in de VVE-taalgroep.
- Belangrijk is dat de leerling 4 ½ jaar of ouder is en/of meer dan 6 maanden onderwijs heeft genoten.
- Met het oog op de wenselijke groepsgrootte kan het soms nodig zijn enige flexibiliteit te betrachten bij een eerste selectie. Ervaring wijst uit dat er altijd ouders zijn die geen toestemming geven voor plaatsing van hun kind in de VVE-taalgroep.
- Ouders geven toestemming en zijn bereid deel te nemen aan de taalgroepactiviteiten bijvoorbeeld door deelname aan spelinloop.
- In januari worden de kinderen besproken met de ib-er, groepsleerkracht (tussenevaluatie) naar aanleiding van gegevens uit observaties, toets resultaten en/of observatielijsten (bijv. KIJK!).
- Ouders en kind worden intensief betrokken . Door gezamenlijke activiteiten bijv. spelinloop, materialen voor thuis, ouderbijeenkomsten (bijvoorbeeld TOLK, LOGO3000). Logopedisten kunnen hierbij betrokken worden.

4. Vaardigheden van VVE-taalgroep leerkrachten

Vaardigheden van VVE-taalgroep leerkrachten	
Wat	<u>Algemeen:</u> De VVE-taalgroepleerkracht is op de hoogte van het werken met thema's en de SLO-doelen en weet daarin (in overleg) de focusdoelen te bepalen en daar de activiteiten aan te koppelen (zie hoofdstuk 5 "speerpunten taalonderwijs"). VVE-taalgroepleerkrachten dienen open te staan voor het omgaan met culturele verschillen. Een zekere ruimdenkendheid en *het open-minded zijn*, een kritische ingesteldheid tegenover de eigen waarden en normen, het durven ter discussie stellen van het eigen gedachtegoed, is een goede basishouding ten opzichte van het omgaan met culturele verschillen. Tenslotte moet een taalgroepleerkracht ook over voldoende sociale vaardigheden *en geduld* beschikken, immers de omgang en afstemming met anderstalige kinderen en volwassenen, vragen uitdrukkelijk meer inspanning en inzet dan de omgang en communicatie met een reguliere groep. Bovendien heeft de leerkracht een sleutelrol in het enthousiasmeren van de ouderbetrokkenheid. Door middel van intervisie voor de VVE-taalgroepleerkrachten worden ervaringen gedeeld en expertise verbreed en verdiept. Het bronnenboek "Toolbox idee voor de VVE" is ontwikkeld waarin de besproken en aangereikte ideeën vermeld worden voor de dagelijkse praktijk. Deze wordt steeds aangevuld. <u>Vaardigheden:</u> <u>A.Taalspecifiek</u> *Taalaanbod*: - Kan heel goed meedoen/meespelen met de kinderen als model, en als leverancier van taalaanbod - Kan een rijk en duidelijk taalaanbod realiseren (alles is taal) - Ondersteunt het aanbod door middel van intonatie, mimiek, gebaren, materialen enz. - Verwoordt de eigen handelingen en de handelingen van de kinderen - Geeft korte en duidelijke instructies *Interactie en taal uitlokken:* - Beschermt de beurt van een leerling - Schept ruimte voor reacties van de kinderen - Stelt verschillende soorten vragen: • Ja/nee vragen, * of/of vragen, *wie/wat/waar/waarom/hoe vragen - Gaat in op wat het kind wil vertellen - Kan interactie tussen de leerlingen uitlokken en op gang brengen *Reageren:* - Probeert de taal van de leerlingen te "vangen" en in de juiste vorm terug te geven

	- Accepteert de gedachtegang en kijk op onderwerpen van het kind - Biedt werkvormen aan die de taalontwikkeling stimuleert - Gaat in op ervaringen van het kind *Woordenschat vergroten:* - Geeft het woordenschatonderwijs expliciet gestalte volgens de gehanteerde ***4 takt*** methodiek. (Verhallen en Verhallen) - Kan de **5 stappen didactiek** van José Coenen hanteren ***Didactiek:*** Eerst receptief daarna actief ***Receptief:*** *Stap 1*. De leerkracht benoemt de woorden **met lidwoord** en wijst naar de concrete voorwerpen (plaatje) de leerlingen luisteren *Stap 2*: De leerkracht benoemt de woorden en de leerlingen wijzen aan (‘wijs aan; de lamp’) Reproductief: *Stap 3*: De leerkracht benoemt de woorden met lidwoord en wijst aan, de leerlingen zeggen na (‘zeg maar na’) ***Productief:*** *Stap 4*: De leerkracht vraagt aan de leerling; ‘hoe noem je dit?’ en wijst voorwerp aan of doet handeling voor *Stap 5*: De leerlingen doen zelf het vraag en antwoord spel. De leerlingen vertellen over de aangeleerde woorden, schrijven een verhaaltje. *Zinsontwikkeling:* - Kan de grammaticale ontwikkeling vorm geven door gebruik van activiteiten uit het boek “Zien is snappen” *Beginnende geletterdheid:* - Kan interactief voorlezen en de voorschotbenadering hanteren t.a.v. taalbewustzijn en schrijfactiviteiten. <u>B. Monitoring</u>. - Is in staat de toetsing en registratie van themawoorden aangeboden in de taalgroep bij te houden met als doel de voortgang en ontwikkeling van kinderen in kaart te brengen - Kan de resultaten van de observatie (KIJK!) gegevens interpreteren en vertalen naar handelingsgericht werken. - Selecteert uit de toetsen bijv. beginnende Geletterdheid de taalgroepleerlingen en brengt deze in kaart <u>C. Kennis</u>. - Is VVE-methode gecertificeerd, dan wel gaat scholing volgen - Heeft kennis van Nederlands als Tweede taal verwerving door scholing en literatuur. - Is op de hoogte van huidige ontwikkeling ten aanzien van meertaligheid en kan hier naar handelen. - Is op de hoogte van culturele achtergronden van de leerlingen. - Is op de hoogte van de materialen die er zijn t.a.v. Nederlands als tweede taalverwerving.

	D. Aanvullende vaardigheden - Kan handelingsgericht werken; - Beschikt over een groot arsenaal van handelingsmogelijkheden - Heeft en toont ambitie en gedrevenheid; - Kan omgaan met verandering en weet zich hierop aan te passen. - Kan effectief met tijd omgaan; - Is stressbestendig en flexibel; - Heeft een professionele instelling, d.w.z. kan eigen handelen en functioneren ter discussie stellen; - Kan goed samenwerken, maar ook zelfstandig functioneren; - Heeft aantoonbare affiniteit met de begeleiding van taalzwakke en meertalige leerlingen; - Heeft ruime lesgevende ervaring in het onderwijs; - Kan feedback geven en ontvangen; - Kan mensen motiveren; - Kan adviesgesprekken voeren en goede adviezen geven; - Kan oplossingen op haalbaarheid inschatten; - Kan kennis en vaardigheden op collega's overdragen; - Kan reflecteren over eigen handelen; - Kan met weerstanden en kritiek omgaan; - Kan sensitief handelen; - Kan presenteren; - Kan ethisch en integer handelen; - Kan formuleren en rapporteren; - Kan observeren en signaleren; - Kan observatie- en onderzoeksgegevens vertalen naar concreet handelen van leerkracht en leerling

5. Speerpunt taalonderwijs

Speerpunt: Mondelinge taal	
Doel	A. Het ontwikkelen van de mondelinge vaardigheden t.a.v. de Nederlandse taal B. Het ontwikkelen van mondelinge taal met goede woordvervoegingen en een goede zinsbouw
Werkvormen	A. De VVE-taalgroep leerkracht verwoordt handelingen en geeft goede feedback door zinnen te herhalen in goed Nederlands en die weer uit te breiden (VAT methode). De taalgroep-leerkracht is enthousiast en stelt zoveel mogelijk open vragen. Ze past het spreken aan, aan het niveau van het kind. Ze geeft het kind de tijd om na te denken (5 seconden regel). B. Gesprekken voeren(grote kring/kleine kring/individueel) - zinsbouw stimuleren aan de hand van ontwikkelingsmateriaal bijv. Memory, lotto, woordkaarten etc.) en foto's. - het stimuleren tot het gebruik van correcte 6 à 7 (of meer) woordzinnen en/of samengestelde zinnen met voegwoord - zinnen op niveau, steeds checken of het is begrepen - herhaling inbouwen, aansluiten bij de ervaringen van de kinderen, woorden geven aan ervaringen, erop uit en ontdekken in de directe omgeving of in de klas - stimuleren van interactie (zie vaardigheden VVE- taalgroep leerkrachten) Algemeen: • De gesprekken gaan vaak over het thema van de methode die gehanteerd wordt in de klas, zodat er veel herhaling is van de thema woorden. • Er vinden gesprekken plaats over thuis, het weer of wat er ook ter sprake komt (ervaringen, evaluatie). • De VVE-taalgroep begint en eindigt de les in de kring met een taalactiviteit. • Tijdens de overige activiteiten wordt er ook gewerkt aan de mondelinge vaardigheid door het verwoorden van handelingen en de interactieve taal te stimuleren met andere kinderen.

Frequentie en duur	A. De groepsleerkracht en VVE-taalgroep leerkracht neemt de tijd om tijdens de werkles en het vrijspelen gesprekken met de kinderen te voeren en handelingen te verwoorden. Er zijn vaak gesprekken in de kleine kring om kinderen uit te lokken tot praten. De leerkracht geeft beurten door. B. Iedere dag een kring (richtlijn 15 minuten) Feedback op taal (woordgebruik en zinsbouw) continu in elke mogelijke situatie.
Welke materialen	De taalgroepleerkracht gebruikt hiervoor concrete materialen of beeldmateriaal, prentenboeken, informatieboeken, praatplaten, digitale middelen, toneelstukje of poppenkast. Uitgangspunt: inzetten van de verschillende **zintuigen** (beleven, experimenteren, exploreren)). Foto's, tekeningen, prentenboeken, verteltafel, thematafel, concrete voorwerpen passend binnen het thema, verteltas. **Zien is snappen** wordt gebruikt voor het inoefenen van correcte zinsbouw en woordvervoeging - Lidwoorden - Vervoegingen van werkwoorden - Zinsbouw - Vraagwoorden en zinnen - Aanwijzende voornaamwoorden, etc **Zin in Beeld** (digitale versie)
Organisatie	De VVE-taalgroepen volgen het thema uit groep 1/2. Er zal afstemming en overleg zijn tussen groepsleerkracht en taalgroep leerkracht over het aanbod, de activiteiten prentenboeken, rolverdeling etc.

Speerpunt: Woordenschat	
Doel	Het uitbreiden van de Nederlandse woordenschat van kinderen
werkvormen	Aan de hand van de methodiek van Simon en Marianne Verhallen (4-takt; voorbewerken, semantiseren, consolideren en controleren). Er wordt gewerkt met thema's. Het kleiner maken van een thema en/of verzinnen van een pakkende titel spreekt vaak meer aan bij jonge kinderen door er een werkwoord aan toe te voegen bijv. "brr.., wat is het koud!, of "wij gaan verhuizen", of "wij gaan naar het museum". Vaste start- en gezamenlijke afsluitende activiteit met aandacht voor wat de kinderen gaan leren en hebben geleerd. Idee: ouders bij betrekken.

	Voor elk thema wordt een woordenlijst gemaakt van woorden die tijdens het thema aangeboden worden. De woordenlijst is gemaakt aan de hand van de VVE-methode die wordt gebruikt op school. Naast deze woordlijsten zal er ook ruimte zijn voor het leren van rekenbegrippen. - Verduidelijken door concretiseren en laten beleven - De woorden komen terug in alle hoeken of ruimtes die gemaakt zijn rondom het thema waar de kinderen in werken en spelen en concrete situaties na kunnen bootsen - Een muur met de opbrengsten bijv. foto's - Groepsboek over het thema zie handreiking SLO "thematiseren met jonge kinderen"(januari 2021) - De taalgroepleerkracht gebruikt veel echt concrete materialen en foto's, prentenboeken, informatieve boeken en digitale middelen - Er zijn uitstapjes die met het thema te maken hebben - De taalgroepleerkracht speelt mee in de hoeken om woorden te herhalen uit te breiden en te controleren - Rollenspel of 'doen alsof' spel voor beleving van themawoorden - De themawoorden worden dagelijks herhaald in verschillende settings - Er wordt een beeld web (of meerdere woordvelden) gemaakt samen met de kinderen - Er worden woordkaarten gemaakt - Memory (wanneer het begrip er is) - Woordkaartspelletjes - Woordweb maken - Op allerlei manieren woorden laten verwerken. D.m.v. computer, werkbladen enz. Spelletjes, Memory, lotto, boeken enz. - werken met verschillende computerprogramma's (bijv. Woordenstart en Bas, WoordExtra, Edurom letters en klanken) - Bij liedjes, versjes worden picto's en plaatjes boven de tekst gezet
Frequentie en duur	Elke dag (richtlijn 30 minuten).
Welke materialen	Foto's, voorwerpen, woordkaarten, woordwebben, mindmap, spellen, prentenboeken, verteltas, verteltafel, woordenstart op de computer, poppenkast, woordkaartjes, "Bas spreekt een woordje mee", verteltassen, liedjes, versjes.
Organisatie	De taalgroepleerkracht geeft vorm aan de doorgaande lijn: afstemming tussen groep 1 /2 en VVE-taalgroep aanbod, bouwoverleg. Denk hierbij aan voorbereiding thema, beredeneerd werken met doelen, focusdoelen, activiteiten, wie doet wat.

Speerpunt: Beginnende geletterdheid: Interactief voorlezen	
Doel	Kinderen begrijpen dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen. Ze weten dat boeken van voor naar achter en van links naar rechts worden gelezen. Ze weten dat verhalen een opbouw hebben. Ze kunnen aan de hand van de titel, omslag en illustraties in het boek het verhaal voorspellen. Kinderen kunnen het voorgelezen verhaal naspelen of navertellen (met behulp van illustraties).
werkvormen	- Er staat een boek centraal tijdens het thema waar evt. ook een PowerPoint presentatie van is of een digitaal prentenboek. - Er is aandacht voor de voor- en achterkant, titel, illustratie, letters, woorden en schrijver. - Er wordt kinderen gevraagd waar het boek over zou kunnen gaan (wie - wat - waar). - Kernwoorden en moeilijke woorden worden voor het voorlezen uitgelegd door middel van foto's of echte materialen indien nodig - Het boek wordt herhaaldelijk voorgelezen, nagespeeld of bekeken op de computer. Er wordt een verteltafel gemaakt (in samenwerking met de kinderen) - De plaatjes in het boek worden doorlopen interactief bekeken en besproken - Naspelen of toneelstukje maken over het boek, of het verhaal vertellen aan de hand van kopieën, en beeldplaten - Indien nodig wordt de tekst aangepast - Tijdens het voorlezen mogen kinderen reageren op het verhaal (interactief voorlezen) - Prentenboek dat aansluit bij de schakelklas/taalgroep, dus chronologisch en de platen moeten het verhaal laten zien, in de tegenwoordige tijd, geen flashbacks - Veel herhaling van het prentenboek! - Aansluiten bij thema van de klas - Met behulp van concreet materiaal - Laten naspelen van verhaal (toneel/poppenspel)
Frequentie en duur	Een keer in de week is er een boekenkring waarin een kind zelf een boek "voorleest" in de kring. Soms in tweetallen soms alleen voor de groep. Elke week 15 minuten. De leerkracht leest elke taalgroeptijd een stukje voor.
Welke materialen	Prentenboeken, digitale boeken, bibliotheekbezoek, verteltafel, plaatmateriaal, foto's, computer, tijdschriften, krant, ansichtkaart, brief, tv gids etc.
Organisatie	De taalgroepleerkracht geeft vorm aan de doorgaande lijn:

	afstemming tussen groep 1 /2 en VVE-taalgroep aanbod, bouwoverleg. Denk hierbij aan voorbereiding thema, beredeneerd werken met doelen, focusdoelen, activiteiten, wie doet wat.

Speerpunt: Beginnende geletterdheid: Taalbewustzijn	
Doel	Kinderen leren dat er een structuur is in taal (zinnen en woorden en klankgroepen). Kinderen horen en zien de structuur van taal. (zinnen en woorden en klankgroepen). Kinderen herkennen de structuur van taal (zinnen en woorden en klankgroepen). Kinderen kunnen fonemen als kleinste klankeenheid onderscheiden.
werkvormen	- Structuur van de voorschotbenadering - Er is een letterwand aanwezig met alle letters en afbeeldingen met woorden waarin de letter zit - Per thema worden minimaal 2 letters aangeboden (deze letters komen uit themawoorden) - De VAKT methodiek (Visueel-Auditief-Kinesthetisch-Tactiel) wordt gehanteerd (protocol dyslexie en leesproblemen 1-2) - De letters hangen aan de wand en er worden afbeeldingen met woorden die beginnen met de letter bij de letter gehangen - (Woordkaartjes, echte materialen) - Bij ieder thema worden er auditieve oefeningen gedaan - Spelletjes met de letters en versjes/gedichtjes (rijmen) - Schrijven bij een tekening. Kinderen laten vertellen wat ze hebben getekend - Afmaken van een verhaal, dit gelijktijdig noteren - Hakken en plakken. Auditieve synthese en analyse - Lettertafel per letter, lettermuur met alfabet, letterschrift - Letterkoffertje, dit gaat mee naar huis en de kinderen mogen thuis materialen erin doen met de letter uit het koffertje - Liedjes kaartjes, liedjes uitwerken met picto's - Tijdens werkmomenten gaan de kinderen met de letters aan de slag - Auditieve training ('Wat zeg je' als bronnenboek) - Veel herhaling en vaste structuur - Letters aanleren ondersteund met gebaren - Letters in verschillende lettertype - Woordjes met lidwoorden aanbieden
Frequentie en duur	Wanneer een letter of letters in de groep worden aangeboden: 5 minuten per keer, zo niet 2 x per week 15 minuten.
Welke materialen	Wat zeg je /kijk de letter van mijn naam/letterwinkeltje (boeken) Lettertafel

	Woorden leesmethode groep 3 Letterpret op de computer (Malmberg) Drietal Kijk mijn letter Letterspellen Letterwand Letterkastje Fonologisch bewustzijn Kinderklanken Een steuntje in de rug met klanken en letters Letterwinkeltje Het letterwinkeltje van opa Brom Schatkist
Organisatie	Vormgeven aan de doorgaande lijn: groep 1/2 – VVE- taalgroep (denk bijv. aan overleg en afstemming met collega's). Bij alle groepen 1/2 is er een letterwand en worden dezelfde letters aangeboden. Er is afstemming over het hanteren van dezelfde klankondersteunende gebaren. De groepen 1/2 gebruiken ook de auditieve oefeningen, spelletjes.

6. Speerpunt Ouderbetrokkenheid

Speerpunt Ouderbetrokkenheid	
Doel	School en ouders versterken, in hun educatief partnerschap, de taalontwikkeling van de leerlingen.
Hoe	- <u>Voortraject.</u> A. Ouders informeren: In de algemene ouderavond voor nieuwe ouders zal ook informatie gegeven worden over de VVE-taalgroepen Onderwerpen die in deze voorlichting aan de orde kunnen komen zijn: - Wat is een VVE- taalgroep - Waarom organiseert deze school een VVE-taalgroep - Wie zitten er in een VVE-taalgroep - Wat levert de VVE-taalgroep op voor je kind - Wat verwachten we van ouders van leerlingen in de VVE-taalgroep - Hoe ondersteunt de school de ouders bij de onderwijsondersteunende rol - Hoe verloopt de toelatingsprocedure - Mogelijk een ouder die ervaring heeft gehad met VVE-taalgroep uitnodigen om eventueel vragen te laten beantwoorden, of toelichting te geven B. Afspraken maken: Ouders dienen schriftelijk toestemming te geven voor plaatsing. Tijdens dit toestemminggesprek dient aangegeven te worden wat er van de ouders verwacht wordt: - Verplichte deelname aan de informatie bijeenkomsten georganiseerd door school.

	- Thuis werken aan de taalontwikkeling van hun kind middels een portfolio - Deelnemen aan de leesexpeditie – Ons Welzijn - Tijdens het inloopkwartiertje kijken en praten over het werk van hun kind met hun kind en leerkracht - Deelnemen aan spelletjes ochtend Tijdens het toestemmingsgesprek geven leerkrachten aan wat ouders van hen mogen verwachten: - Open staan voor vragen van de ouders - Samenstellen portfolio en materialen die ouders aangeleverd zijn binnen lessen gebruiken - Geven van informatie over de vorderingen van hun kind 2. <u>Tijdens de uitvoering van de taalgroep:</u> a. Ouders informeren - Een tweetal bijeenkomsten bijv. met de logopediste. Thema: taalontwikkeling en meertaligheid, TOLK voor de stimulering van de taalontwikkeling thuis met (gratis) beschikbare filmpjes (zie website). - Een bijeenkomst georganiseerd door de taalgroepleerkracht bijv. over woordenschat uitbreiding met behulp van powerpoint LOGO 3000, interactief voorlezen. Evt. in samenwerking met de bibliotheek - Portfolio samenstellen, dit is heel fijn voor thuis - Woorden met plaatjes en spelletjes voor thuis - Informatie geven over de vorderingen van de leerling - Iedere week blog met foto's over het thema b. Ouders ondersteunen: - Kijkochtenden - Huisbezoeken - Inloopkwartiertje of spelinloop - Leesexpeditie c. Ouders betrekken. - Opening/introductiebijeenkomst van het thema en afsluiting - Meegaan op excursie (bv. bibliotheek bezoek, excursies gekoppeld aan het thema) - Expertise van ouders inzetten t.b.v. thema's, meertalige ouder laten voorlezen - Spelletjesochtend

Suggesties voor het vormgeven van oudercontacten:

<u>Portfolio samenstellen.</u>

Dit dient verschillende doelen: werkjes kunnen hierin chronologisch verzameld worden, voorzien van commentaar van de leerkracht/leerling/ouders.

Voor de leerling is het een persoonlijk document dat een weergave geeft van zijn ontwikkeling in de loop van het VVE -taalgroepjaar.

Voor de leerkracht is het een soort volgsysteem, dat hij kan gebruiken om de ontwikkeling van de leerling te volgen.
Voor de ouders is het een middel om op de hoogte te blijven van wat hun kind doet in de VVE-taalgroep.
In het portfolio zitten ook opdrachten die ouders thuis met hun kinderen moeten doen. De producten hiervan worden in de taalgroep met de leerlingen besproken. Hierin zouden foto's woordlijsten e.d. kunnen komen. Benadruk dat een portfolio gezamenlijk bezit is.

Kijkochtenden.
Eens per maand eventueel in samenwerking met gemeentelijke instantie als Ons Welzijn of CJG, Bibliotheek krijgen ouders de gelegenheid om in de VVE-taalgroep te komen kijken. De leerkracht geeft een voorbeeld les en daarna gaan ouders echt aan het werk met hun kind. De bedoeling is dat ouders weten waar hun kind mee bezig is in de groep en hen daarbij beter kunnen ondersteunen. Ouders krijgen indien mogelijk het materiaal mee naar huis om thuis te oefenen. Daarnaast kunnen er nog video opnames getoond worden over andere activiteiten die in de klas plaats hebben gevonden.
Om ouders betrokken te maken en houden kan nog aan de volgende zaken gedacht worden:

- Als de VVE-taalgroep een multiculturele samenstelling heeft, is het uitnodigen en laten deelnemen van ouders aan cultuurthema's voor de hand liggend.
- Het inschakelen van ouders om in eigen taal te laten voorlezen of vertellen kan waardevol zijn.
- Op sommige scholen vindt eens per twee weken een "ouderkamer" plaats. Dit wordt door de ouders zelf georganiseerd en er vinden diverse activiteiten plaats. Dit biedt de mogelijkheid om contact tussen school en ouders te verstevigen en biedt wellicht een ingang voor het delen van informatie.
  Bron: Sardes De schakelklas Ouderbetrokkenheid-Kees Broekhof en Karin Vaessen.

7. Meting van de opbrengsten in de VVE-taalgroepen

Woordenschat

- De VVE-taalgroep leerkracht volgt thema's van een VVE-methode voor de uitbreiding van woordenschatonderwijs
- De leerkrachten selecteren per thema woorden uit deze methode die zij willen aanbieden aan de taalgroepleerlingen
- Na afloop, maar ook gedurende het thema vinden er controle momenten plaats
- De VVE-taalgroep leerkracht registreert de resultaten van de leerlingen na elk thema
- In januari en juni volgt er een algehele controle van alle themawoorden van de voorafgaande periode en dit wordt ook weer geregistreerd door de taalgroep leerkracht
- De ontwikkelinggegevens van taalgroepleerlingen worden geregistreerd (afstemming over de uitvoering tussen de groeps- en taalgroep leerkracht)
- De logopediste neemt bij de beginmeting het onderdeel woordenschat af m.b.v. de TAK. De VVE-taalgroepleerkrachten herhalen dit bij de eindmeting.

Mondelinge taal

- De leerkrachten zijn bekend met een 'stille' periode die kinderen kunnen hebben bij het leren van een tweede taal
- De leerkrachten zijn bekend met de taalontwikkeling van jonge kinderen
- De leerkrachten krijgen aan het begin van het schooljaar de testuitslagen van de logopedist met daarin de observatie van de spontane spraak.
- Daarnaast zijn de taalontwikkelinggegevens eind groep1 uit het observatiesysteem bekend als startpunt voor groep 2.
- In januari is er een tussenevaluatie samen met de ib-er en groepsleerkracht. (evt. betrokken logopediste)
- De leerkracht streeft ernaar om jaarlijks 2x te registreren in het observatiesysteem (KIJK!) om na te kunnen gaan of en hoe de mondelinge spraak is toegenomen.
- In juni/juli is er een eindmeting VVE-taalscreening waarin nog eens de mondelinge taal wordt geregistreerd door de taalgroepleerkracht.

Beginnende geletterdheid

- In de VVE-taalgroep is interactief voorlezen en beginnende geletterdheid een onderdeel van het curriculum
- De taalgroepleerkrachten zijn bekend met de opbouw in beginnende geletterdheid bij kleuters
- De taalgroepleerkrachten organiseren activiteiten om de beginnende geletterdheid te stimuleren
- De ontwikkelinggegevens beginnende geletterdheid worden geregistreerd (2x per jaar) bij taalgroepleerlingen (afstemming over de uitvoering tussen de groeps- en taalgroepleerkracht)
- Indien aanvullend worden gangbare toetsen t.a.v. de beginnende geletterdheid afgenomen bij de taalgroepleerlingen. (afstemming hierover tussen de leerkracht en taalgroepleerkracht)

8. Indeling tijdsvakken taalgroepen

Start schooljaar

Week 1:

- Indeling leerlingen die gescreend zijn door de logopediste in juni/juli vorig schooljaar
- Materialen verzamelen voor de eerste lesweek
- Lesinhoud afstemmen met groepsleerkrachten
- Klaslokaal verder op orde maken (taalrijke omgeving)

Week 2 /3: (een enkele school heeft 2 welkomstweken)

- Start lesgeven in taalgroepen
- Laatste week (2^e of 3^e) van thema Piramide of ander VVE-programma controleren van themawoorden (passief en actief)

Januari:

- Registratieweken.
  - In overleg met groepsleerkracht: registratie (taal) ontwikkelinggegevens in observatiesysteem n.a.v. observaties
  - Afnemen woordenschat selectie aangeboden thema's
  - Evt. aanvullende toetsen
  - (tussen) Evaluatie van de taalgroepkinderen samen met de groepsleerkracht en ib-er

Januari/Februari:

- Mogelijke instroom van kinderen die aan het begin van het schooljaar gescreend zijn door de logopedist in overleg met de groepsleerkracht, taalgroepleerkracht en ib-er.

Mei/juni:

- Eindmeting VVE-taalscreening in te vullen op de VVE-observatie/screeningslijst
- In overleg met groepsleerkracht/Ib-er: registratie ontwikkelinggegevens in observatiesysteem n.a.v. observaties
- Afnemen woordenschat selectie aangeboden thema's
- Evt. aanvullende toetsen
- Resultaten rapporteren aan het TOV
- Nieuwe kinderen screenen door logopedist

Juni/juli:

- Afsluiting schooljaar in taalgroep een na laatste week van schooljaar
- Evt. al indeling maken van de kinderen die gescreend zijn voor volgend schooljaar

Doorlopend:
Na elk thema van de kleuter of VVE methode de woordenschat, passief en actief, van de kinderen controleren en registreren

Te organiseren gedurende het schooljaar: spelinloop en ouderbijeenkomsten

Bijlage 1

Oss, ……. 202..

Onderwerp: screening taalgroep

Geachte ouders/verzorgers,

Op (naam school) krijgen kinderen volgend schooljaar de gelegenheid om deel te nemen aan een taalgroep. Dat betekent dat kinderen, die dat nodig hebben, extra veel taal krijgen aangeboden in een aparte groep.
Een goede taalbeheersing en goed praten is belangrijk voor het leren lezen en schrijven.
De ouders van die kinderen zullen dan ook vaak op school worden uitgenodigd want een kind leert thuis praten.

De logopedist van Logopedistenteam Gemeente Oss (TOV) beoordeelt samen met de school of uw kind ook in de taalgroep zou kunnen meedoen.

Wij vragen hierbij uw toestemming voor een onderzoek van de logopedist. Spelenderwijs en aan de hand van plaatjes kan zij een indruk krijgen van het praten en de taal van uw kind.
Het onderzoek duurt ongeveer een half uur en gebeurt gewoon op school.
Wilt u de bijgevoegde vragenlijst invullen en zo snel mogelijk weer op school aan de leerkracht teruggeven?

U wordt door de school op de hoogte gebracht van de uitslag van het onderzoek en of uw kind geplaatst wordt in de taalgroep.

Als u hiermee akkoord gaat, wilt u dan uw handtekening onderaan de vragenlijst plaatsen?

Wilt u nog meer informatie dan kunt u contact opnemen met ……...(naam logopedist), de betreffende logopedist van Logopedistenteam Gemeente Oss (TOV) via de contactpersoon van uw school, of met de contactpersoon van uw school zelf.

Met vriendelijke groeten,

Logopedistenteam Gemeente Oss (TOV)

OUDERVRAGENLIJST SCREENING VVE-taalgroep

Voornaam: …… M/ V **Adres: ……**

Achternaam: …… **Postcode/Plaats:……**

Geboortedatum: …… **Tel.nummer: ……**

Basisschool: …… **Datum van invullen: ……**

Is uw kind bekend bij:

Kinderarts ja / nee
Keel- neus- en oorarts (KNO-arts) ja / nee
Logopedist ja / nee
Heeft uw kind op dit moment logopedie? ja / nee
Audiologisch centrum/Kentalis? ja / nee
Anders,nl…….

Gezondheidstoestand van uw kind:

Is uw kind vaak verkouden? Ja / nee
Zijn er oorproblemen? Ja / nee
Zijn er spraak- en.of gehoorproblemen in de familie? Ja / nee
Anders, nl…….

Spraak en taal

Op welke leeftijd begon uw kind met praten? ……..
Begrijpt u wat uw kind vertelt? Ja / soms niet / nee
Begrijpen anderen wat hij/zij vertelt? Ja / soms niet / nee
Praat uw kind graag? Ja / nee
Struikelt uw kind soms over zijn/haar woorden? Ja / nee
Maakt u zich zorgen over het spreken van uw kind? Ja / nee
Probeert u het spreken van uw kind te stimuleren? Ja /nee

Zo ja, wat doet u samen met uw kind om het spreken te stimuleren?
(denk aan: boekjes lezen, liedjes zingen, samen praten over de dag, enz.)
……
…….

Voorschool

Heeft uw kind voor de basisschool een peuterspeelzaal bezocht? Ja/ nee
Zo ja, hoeveel dagdelen?.....
Zo ja, vanaf welke leeftijd……..
Heeft uw kind een kinderdagverblijf bezocht? Ja/ nee
Zo ja, hoeveel dagdelen?.....
Zo ja, vanaf welke leeftijd?.....

Meertaligheid (als dat van toepassing is)

Welke taal wordt er thuis gesproken met het kind?.....
Wat is de moedertaal van moeder?……..
Wat is de moedertaal van vader?…….
Welke taal begrijpt het kind het best?……..
Welke taal spreekt het kind het best?……..
Welke taal spreken de ouders met elkaar?……

Hoe goed spreekt vader Nederlands/ goed / matig / slecht
Hoe goed spreekt moeder Nederlands? goed / matig / slecht

Vindt u het belangrijk dat uw kind uw moedertaal goed spreekt?
Erg belangrijk / een beetje / niet belangrijk
Vindt u het belangrijk dat uw kind het Nederlands goed spreekt?
Erg belangrijk / een beetje / niet belangrijk

Wordt er nog een andere taal thuis gesproken?
Zo ja, welke?……
Wordt er thuis ook Nederlands gesproken met het kind?
Door vader / door moeder / door broertjes of zusjes

Boeken en lezen
- Wordt er voorgelezen aan uw kind? Elke dag / soms / nee
- Door wie wordt er meestal voorgelezen?……
- Gebeurt het voorlezen in het Nederlands of in de eigen taal……

Handtekening ouder(s)/ verzorger(s)……..

(voor akkoord screening eventueel overleg met de leerkracht)

Bijlage 2 VERSIE 18-3-2019

LOGO school

Observatie VVE-taalgroep: *(naam school)*

Naam: …… Geboortedatum: …… VVE-indicatie: ja/nee
Groep: …… Doublure: ja/nee groep ….. Voorschool gevolgd: ja/nee
Leeftijd 0-meting: …… Leeftijd eindmeting: ……
Meertaligheid: ja/nee Thuistaal:…….. Advies VVE-taalgroep: ja/nee

KIJK! observatielijst	Ontwikkelingslijn: Auditieve waarneming					Ontwikkelingslijn: Mondelinge taalontwikkeling					Ontwikkelingslijn: Beginnende geletterdheid				
	op leeftijd (0) of erboven	achterstand 0-2 maanden (= 1 blokje)	achterstand 2-4 maanden (= 2 blokjes)	achterstand 4-6 maanden (=3 blokjes)	achterstand meer dan 6 maanden	op leeftijd (0) of erboven	achterstand 0-2 maanden (= 1 blokje)	achterstand 2-4 maanden (= 2 blokjes)	achterstand 4-6 maanden (=3 blokjes)	achterstand meer dan 6 maanden	op leeftijd (0) of erboven	achterstand 0-2 maanden (= 1 blokje)	achterstand 2-4 maanden (= 2 blokjes)	achterstand 4-6 maanden (=3 blokjes)	achterstand meer dan 6 maanden
Registratie 1 (0-meting) Lft: …….jaar Eind groep 1 datum: ……															
Registratie 2 (eindmeting) Lft:… jaar Eind groep 2 datum: ……															

Grijs → Registratie 1 (0-meting)
Groen → Registratie 2 (eindmeting): in ontwikkeling gegroeid
Oranje → Registratie 2 (eindmeting): ontwikkeling hetzelfde gebleven
Rood → Registratie 2 (eindmeting): achteruitgang in ontwikkeling.
In deze hokjes toevoegen leeftijd waar het kind op de balk zit bijv. 4;8

0-Eindmeting. Hiervoor is een invulwijzer voor afname met toelichting op de metingen beschikbaar.

Bijzonderheden *Eindmeting invullen "grijze" vakjes*

	0-meting: *datum + naam (die meting doet)*	**Tussenevaluatie** *datum + naam*	**Eindmeting:** *datum + naam*	**Score vold/onv.**	**Groei ja/nee**
Algemeen					
AGW					
AGZ					
Articulatie					
Taalbegrip					
Semantiek					
TAK PWS					
Inhoud					
Syntaxis					
Zinslengte					
Grammatica					
Samengestelde zinnen					
Morfologie					
Vervoegingen ww					
Meervouden					
Bijzonderheden					
Bijzonderheden oudervragenlijst					